

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12

Fylke: Rogaland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Forsand

Emne: Gamal engkultúr.

Bygdelag: Espedal

Oppskr. av: M. G. Mikkelsen

Gard: Gre Espedal

(adresse): Helle i Høgtjønn

G.nr. 48 Br.nr. 11

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Frå gammalt hev det vore skildt millom atlagd åker som vort kalla „Eke“ og naturmark „Vøddel“. Etter dette hadde me, eke-båg og vøddel-båg. Men so vort det og skild millom fjukkeng og skrapeng. Med fjukkeng vort det ikkje sagt noko sium at det var eke eller vøddel; men med fjukkeng vort det helst tenkt på eng der gjekk i leyd. Med skrapeng vort det helst tenkt på eng som gav so lite gras, at det ikkje var „Si-breitla“ (Det skegve graset laut sakast saman i „Kvirelar“): teigar). Dette namnformene som hev so nemt er helst sium sovore som dei künde slå med longorv. Men innan bøgarden künde det og vera „Skrapstøth“. Det var på sovorne stader at det var so mykje stein, tinn og anna rirk, at ein berre måtte bruke stikkorv. Med utsløttar er det å forstå slize slotteteigar som låg utanom bøgjerde, anten det var vort slize med longorv eller stikkorv.

2. Rydjing av eng var det nok smitt med i gammal tid; men litt skrapskog, einar og anna rirk var nok mykje vekk. Det var nok helst desse saman på ein stad der det var mykje stein, eller ein stad der det ikkje vart noko. Det vort ijelden bruk. Stein i eng og utsløttar var det ikkje gjort noko med.

3. Mosevakeri eng var det ikkje gjordt noko med. Heller ikkje var det sådd kjøye eller heimeavla grasstru føre Mündrådsarkivet 1900.

4. Gjøgting av vassjukt myr eller eng var ikkje kjend. Berre ei og omnoar veit til å ta burt overfalls vatnet. Vatning hev ikkje vore i bruk.

5. Hevding av eng var i gamal tid mein ei vilhor sak. Det var fyrst åkeren som måtte hevdest. Hadde dei so noko att, so var det å hevda den likarke engi so langt det rakk. Utelattane var ikkje hevda. All hevding gjekk føre seg i ein våren. Noko viss mengd på målet hadde dei ikkje.

6. Eng som var hevda var kalla "Kvi-vøddel" og høyt på ein sorouen vall, "Kvi-gras"

7. Sliri var på ein viss måte rett veltis ad kvi-rotul rann ut over vollen. Men me hev "Tadd-fadle", ein engbakke der kvirotul kom på "Gorpa-gada" i: veggen der gorr (det jortande, diortysgjande) faet gjekk.

8. All hevding gjekk føre seg i ein våren. Den som kjørde hevda sette den i "Mue" i: små dungen. So var det å bruka denne hevda med ei greise til den var fint smuldra, so var det å raka den fint utover med ei riva. Når det so hadde kome regn og hevda var passelig blaut var det å "Ristjörn" den. Ristjörn var ei vaulig veda-drog som ein batt ristgreina av bjørk på. Uppe på rist la dei ein band og so sette dei seg sjølv der i: rippa. So kjørte dei over hevda til det var mest ingenting att å rja. Når godværet kom og det var fint raka dei det attverande rist saman og kjørte det burt.

9. Orsaka for at hirsdyri beite på eng og utelattan var den at iinne fott skulde sparast so mykje som råd var.

10. Beiting av sau på eng og då hirsdyng var det stilt med so kring 1920. Kvi beite berre i ein hausten.

11. Det vort ikkje gjort noko med å jamna itores dei hevda-miirne som bite feet la etter seg på eng eller i skottor.

12. Um rannar nær Krötura gjekk ute på bite lög dei på "Luga" um natti. Um hausten nær dei vort tekke heim på "Gjarda-Teide", då lög dei inne i fjoret. Den hevda som byrre la på seg på Luga, vort det ikkje gjort noko med; men den hidi byrre vort på stölen vort Luga slezi.

13. Spürsmållet fell burt med det som er sagt under 12.

14. På stölen lög og byrre på Luga; men rannar hadde dei i grindar. Desse grindarne flutte dei på den eine staden til hin. Målet vort at jordi skulde vorta hevda. Noko rannar på desse grindarne eller fleyting av dei hadde dei ikkje. Med desse grindarne vort det slutt då dei sluttet å "Luga-gjuda" rannar og det vort vel i 1871 år. Da kom björnen burt.

15. Dei hadde eit fullt arbeid med å halda "bjäden" og "skrobb" burt på bündskagen på stölan. Vort det noko minstekjelligt på ferde og kröturi vort inalige, då vort det å gjera upp eld. "Raur" i: itstoppe menn vort og kjende.

16. Nei, og hev aldri högt gjete noko rorre.

17. Han fekk nok mat når han kom heim, men noko rannar på dette matmålet kjendes og ikkje.

18. Nei.

19. Her i fru Espedal hadde dei i gamle-timur. Det timur som vort for 1894 "Tioå", eit smalt jordstykke millom hiri og åna. Tioå kjem vel av ho, på i: gå, at dei hev stilt og trött gjekk til åna etter vater. På hiri sida hiri og armarkhiri gjekk ei

reita dei kvi-vatnet : gjødet-vatnet rann. Den engja
som på sida av denne reita vart nevda av dette vatn
kalla dei "Feda".

20. Nei.

21. Dei tok rørlig vare på oska, som dei gjennom
heile vinteren samla tynn i eit kjar - Orke-kjaret.
Um våren når alt anna arbeid var påbegjynt,
sådde dei eit oska. Det vort helst gjordt på eit
engstykke som låg heller laust borte på
kjerri. Oska vort helst nytta på same stykket
år etter år. Av den grunn vaks det på sovane
staden eit vist gras - Orkeblomar, raudt og kvitt
: Kløver, raudt og kvitt.

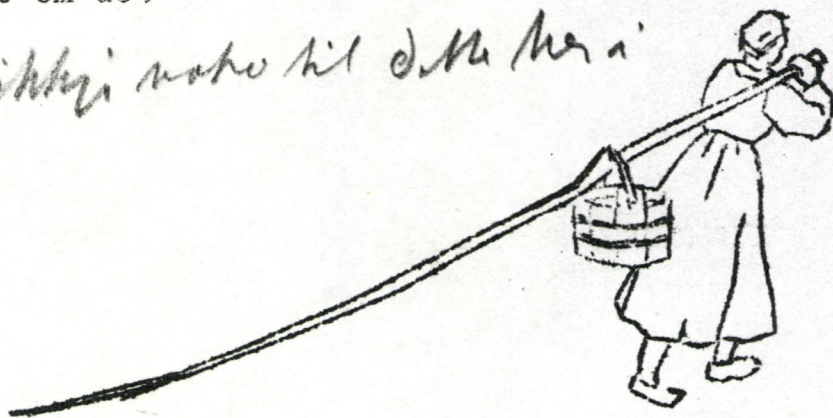
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
ADR. NORSK FOLKE MUSEUM
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampa over. Utanom denne opplysninga kjerner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

*Kjennar ikkje noko til dette her i
bygda.*

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ?

Har ein bruka kumøkk til brensel ?

Nei.

*M. G. Michelson
Helle i Høy-Tjønd*

2687